

A NEMZETEK ÉS NEMZETISÉGEK NYELVÉN VALÓ
TÁJÉKOZTATÁS A VAJDASÁGI
TÁRSULTMUNKA-SZERVEZETEKBEN

Munkásosztályunk és dolgozóink jelenlegi küzdelme két síkon folyik: a szocialista öngazgatású társadalmi-gazdasági viszonyok kiépítéséért, valamint a nemzeteink és nemzetiségeink egyenrangú nyelvhasználatáért. Ezek pedig az egyenlőtlenség és a kizsákmányolás megszüntetésére, azaz a teljes szabadság megvalósítására, valamint az emberi viszonyoknak a munka felszabadulása által történő humanizálására irányulnak, illetve annak az összetett és hosszú távú társadalmi-történelmi folyamatnak az alkotórészei. E folyamat további menetére és végleges eredményére azok a viszonyok gyakorolnak döntő befolyást, amelyek a társadalom gazdasági alapjában és a nemzetiségi ellentmondások áthidalásával alakulnak ki.

Megállapíthatjuk, hogy az, ami a társadalmi-gazdasági és nemzetiségi viszonyokra érvényes, az elvben az egyes szűkebb területekre is vonatkoztatható. Elemzésünk azonban a címben megjelölt területre szorítkozik, mivel ezt részben a szocialista öngazgatású társadalmi-gazdasági viszonyok, részben pedig a nemzeti egyenjogúság egyik sarkalatos kérdésének tekintjük.

Mielőtt azonban a helyzet elemzésébe kezdenénk, felsoroljuk azokat az alapvető fogalmakat, amelyekkel foglalkozunk és azokat a normákat és politikai álláspontokat, amelyekeken e kérdések rendezésének társadalmi akciója alapul. A dolgozóknak a társultmunka-szervezetekben való tájékoztatásáról és ezzel kapcsolatban a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenrangú használatáról van tehát szó.

A dolgozók tájékoztatása előfeltétele a hatékony öngazgatási döntéshozatalnak. A társult munkáról szóló törvény 546. szakaszának rendelkezése szerint a munkásokat tájékoztatni kell „a társultmunka-szervezet egész tevékenységéről, anyagi és pénzügyi helyzetéről, a jövedelem-szerzésről és -elosztásról, az eszközfelhasználásról, a holtmunkából eredő eszközök társításáról, a munka- és eszköztársítás minden formájában elért eredményekről, az általános honvédelmi előkészületekről és a tár-

sadalmi önvédelem megvalósulásáról, valamint az igazgatást, a döntéshozatalt és az öngazgatási munkásellenőrzés érvényesülését érintő más kérdésekről”, az 549. szakasz szerint még „az öngazgatási társadalmi ügyészeknek, a Társadalmi Könyvviteli Szolgálatnak, a társultmunka-szervezet munkájának törvényességét ellenőrző illetékes szervnek, a bíróságoknak, a társadalmi-politikai közösségek szerveinek, illetőleg a szak-szervezetnek a figyelmeztetéseiről, észrevételeiről és határozatairól, ha e szervek kéri”.¹

A munkások e kérdésekről való tájékoztatásáról A társult munkáról szóló törvényben a következők olvashatók: „A társult munka szervezeteinek szervei kötelesek gondoskodni a dolgozók rendszeres, idejében történő, hiteles, teljes, tartalmilag és formailag megfelelő tájékoztatásáról” (az 546. szakasz 1. bekezdése), és „... oly módon, amely lehetővé teszi, hogy minden dolgozó megismerkedhessen e szervek jelentéseivel, megvitathassa őket és kialakítsa álláspontját” (az 547. szakasz, 1. bekezdés).

A dolgozók tájékoztatási módját, határidejét és azokat a kérdéseket, amelyekről a dolgozókat tájékoztatni kell, valamint azt, hogy mely szervek felelősek a dolgozók tájékoztatásáért „... a törvényben, a társult munka szervezetének alapszabályában és más öngazgatási aktusában kell szabályozni.” (Törvény a társult munkáról, 547. szakasz, 2. bekezdés.)

Sokféle formája és lehetősége van a dolgozók társultmunka-szervezeti tájékoztatásának. Legegyszerűbb, a legkönnyebb a szóbeli tájékoztatás, mégsem élünk vele. Gondolunk itt a dolgozók gyűlésére, az egy műszakban dolgozók, az üzemrészlegek és az öngazgatási szervek, továbbá a Szakszervezeti Szövetség szerveinek és alapszervezeteinek ülésére (amelyek keretében a munka természete és szervezése szerint alosztályok vagy kisebb csoportok alakíthatók), valamint az ifjúsági szövetség, a munkásfiatalok megbeszélésére. A szóbeli tájékoztatás különleges formája a társultmunka-szervezetek keretében működő hangszóró-állomás és a rádióösszeköttetés belső rendszere. Az írásbeli tájékoztatás leggyakoribb formái: a röpcédula, az egyszerű napi tájékoztató, a hirdetőtábla, a gyűlésekre előkészített anyag és a közlöny, valamint az összetett társultmunka-szervezetek üzemi lapja. A tájékoztatás gyorsasága és kapcsolatteremtési képessége szempontjából legjelentősebbek a szóbeli és az írásbeli tájékoztatás egyszerűbb formái, míg a bonyolultabb formák — az elemzés, a közlöny, a lap — a teljesség és az elemzési lehetőség végett kerül előtérbe.

A tájékoztatási formák közé soroljuk még a Küldöttek Híradóját, amely az 1974. évi alkotmány óta fejlődött ki, célja pedig a küldöttek minél közvetlenebb tájékoztatása azokról a kérdésekről, amelyekről a küldött-testületek döntenek. A Küldöttek Híradójának fejlett hálózata alakult már ki mind a községekben, mind a szélesebb társadalmi-politikai közösségekben, valamint bizonyos számú öngazgatási érdekközös-

ségben is. Ezeket a híradókat a tömegtájékoztatási eszközök mellékleteként is terjesztik, tehát valamennyi dolgozóhoz és polgárhoz eljutnak.

A munkások azon kérdésekről való tájékoztatására, amelyekről öngazgatókként kell határozniuk, bizonyos mértékben a sajtó, a rádió és a televízió is hatást gyakorol. Az említett tájékoztatási eszközök útján azonban szélesebb körű tájékoztatásban is részesülnek a munkások, mások álláspontjait és érveit, valamint az őket érdeklő kérdések lehetséges megoldásait is megismerik. Ezek a formák képezik a tájékoztatás azon felépítményét, amelyet A társult munkáról szóló törvény rendelkezéseivel összhangban, a szükségleteihez és a lehetőségekhez mérten valamennyi társultmunka-szervezetnek fejlesztenie kell.

A felsorolt tájékoztatási formák nélkül a dolgozó nem képes a megfelelő öngazgatósi döntéshozatalra. Ez is egyik útja annak, hogy a munkásosztály, a dolgozó maga határozza meg munkafeltételeit és maga döntsön munkájának eredményéről, hogy átvehesse a vezető szerepet, nemcsak a termelésben, illetve a társult munkában, hanem az egész társadalomban is.

A nemzetek és nemzetiségek egyenjogúsága ugyancsak jelentős tényezője az öngazgatósi szocialista viszonyok fejlesztésének. A nemzeti egyenjogúsági politikával, amelyért a JKP megalakulása óta harcol, megteremtettük az egyes nemzetek és nemzetiségek teljes érvényesülésének, a szociális-gazdasági különbségek eltörlésének társadalmi-gazdasági feltételeit. Valamennyi nemzetünk és nemzetiségünk munkásosztálya számára lehetővé vált, hogy mind kifejezettebb egyenjogúsággal vegyen részt a szocialista öngazgatóban, és hogy nemcsak külön-külön, de együttesen is fejlessze a társadalmi-gazdasági osztályviszonyokat. Ezért a fejlettség fokában mutatkozó különbségek fokozatos kiküszöbölése, továbbá társadalmi-gazdasági viszonyaink alakulása nemzetünk és nemzetiségünk munkásosztályának hozzájárulásától is függ.

A nyelvhasználat a nemzeti és nemzetiségi egyenjogúság érvényesítésének egyik legjelentősebb területe. A nyelvek egyenrangú használatát nem egyszerűsíthetjük le a társult munkában, az öngazgatóban, a küldöttségekben és a képviselő-testületekben való érintkezésre, illetve a polgár, az állami szerv vagy közhatalmi jogosítványú szervezet közötti viszonyra. Az anyanyelv egyenrangú használata a nemzetiségi fejlődés és egyenjogúság sok más területének — oktatás, tudomány, művelődés, művészet, tájékoztatás stb. — is alkotórészét képezi, s így az egész társadalom szociális-gazdasági fejlődésére is hatással van. A szocialista öngazgatósi rendszerben az anyanyelv egyenrangú használata nemcsak a demokratikus fejlődés általánosan elfogadott hagyományainak ápolása, hanem a szocialista öngazgatósnak mint alapvető és integrális társadalmi viszonynak a hathatós eszköze. A dolgozó mint öngazgatósi alany csak úgy töltheti be szerepét, ha azt a nyelvet használhatja, amelyet a legjobban megért, és amelyiken legkönnyebben és legpontosabban fejezheti ki magát. Ebben a megvilágításban tehát a nemzetek és nemzetiségek nyelv-

nek egyenrangú használata a szocialista öngazgatású viszonyok fejlődésének előfeltétele, osztálykérdés, illetve a különböző nemzetiségű és anyanyelvű dolgozók egyenjogúságának kérdése, tehát nem kizárólagosan az ember és a polgár egyéni szabadságjogainak és jogainak kérdése, jól lehet ezt a szempontot sem szabad szem elől téveszteni.

A nemzeti egyenjogúságot, s ezzel a nyelvek egyenrangú használatát a Kommunisták Szövetsége és az összes szervezett szocialista erő is programjába foglalta; olyan alkotmányos norma, amely társadalmunk összes tényezőjére, öngazgatási és társadalmi-politikai szervezeteink mindegyikére vonatkozik. A nemzeti és nemzetiségi nyelvek egyenrangú használatát Vajdaság SZAT területén számos törvény és mellékjogszabály, továbbá a társadalmi-politikai szervezetek aktusai és politikai állásfoglalásai szabályozzák. Vajdaság SZAT alkotmányának rendelkezései alapján a nemzeti és nemzetiségi nyelvek egyenrangú használatát a községi statútumok és egyéb általános aktusok is részletezik, de hasonlóan alkalmazzák a társultmunka-szervezetekben, a helyi közösségekben és az öngazgatási érdekközösségekben, a foglalkoztatottak, a lakosság nemzeti-és nemzetiségi összetételével összhangban.

A dolgozók társultmunka-beli tájékoztatásának társadalmi funkciója, valamint a nemzetek és nemzetiségek egyenrangú nyelvhasználatának a társultmunka-szervezetekben betöltött szerepe alapján megállapítható, hogy többnyelvű tartományunkban az egyenrangú nyelveken való tájékoztatás a szocialista öngazgatású viszonyok és a nemzeti egyenjogúság kiépítésének előfeltétele.

Ebből a felismerésből kiindulva a társult munkáról szóló törvényről folyó nyilvános vita folyamán Vajdaságban javaslat hangzott el arra vonatkozóan, hogy a törvény rendelkezései közé kerüljön be az a kötelezettség is, hogy a munkásokat azokról a kérdésekről, amelyeket a jelenlegi 546. és 549. szakasz ölel fel, azokon a nyelveken tájékoztassák, amelyek egyenrangú használatát a társultmunka-szervezet alapszabálya vagy egyéb általános aktusa szabályozza. Ezt a javaslatot a törvény végleges szövegébe nem építették be, bizonyára azért, mert a szocialista köztársaságok és az autonóm tartományok saját alkotmányukban és törvényeikben, a községek és a társultmunka-szervezetek statútumukban, illetve alapszabályukban és egyéb öngazgatási általános aktusukban szabályozzák az egyenrangú nyelvhasználat kérdéseit a konkrét szükségletekkel összhangban, ennek keretében pedig a munkások anyanyelvének és tájékoztatásának kérdéseit is. Véleményünk szerint azonban az 546. szakasz korábban említett „tartalom és forma szerint hozzáférhető”, valamint az 547. szakasz „... oly módon, amely lehetővé teszi, hogy minden dolgozó megismerkedjen e szervek jelentéseivel, megvitassa őket” — megfogalmazásból már kitűnik, hogy a munkást azon a nyelven kell tájékoztatni, amelyet a legjobban megért. Ha Vajdaságban is olyan álláspontra helyezkedünk, hogy a munkások tájékoztatását törvényben vagy

más módon kell szabályozni, akkor erre konkrét megoldást is kell találnunk.

A munkások társultmunka-szervezeten belüli tájékoztatásában és egyenrangú nyelvhasználatában azonban a felsorolt fogyatékoságok ellenére is kevés „manőverezési lehetőségük” marad azoknak, akiknek nincs ínyére az egyenrangú nyelvhasználat meghonosítása. Mert ha a jogi szabályozásunk hézagos is, a társadalmi-politikai szervezetek álláspontja világos és kategorikus. Szemléltetésként hadd soroljuk fel a Kommunista Szövetség és a Vajdasági Szakszervezeti Szövetség legújabb álláspontjait:

A VKSZ Tartományi Bizottságának 13. ülésén meghozott záróokmányában, amelynek címe „A Vajdasági Kommunista Szövetség feladatai a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságának további fejlődésében” az alábbiak állnak: „A társadalmi-politikai szervezetek kommunistáinak feladata, hogy harcoljanak tagságuk, a dolgozók és a polgárok tájékoztatásában a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenrangú használatáért, hogy részt vehessenek a társadalmi-politikai életben és a társultmunka-szervezetek, a helyi közösségek, az öngazgatási érdekközösségek és társadalmi-politikai közösségek öngazgatásában.” Majd a továbbiakban: „A kommunisták és más szervezett szocialista erők tovább küzdenek a tájékoztatási eszközök fejlesztéséért, a társultmunka-szervezetekben a nemzetek és nemzetiségek nyelvén megjelenő üzemi lapok, közlönyök szerkesztési politikájának társadalmasításáért.”²

A Vajdasági Szakszervezeti Szövetség Tanácsának Elnöksége³ elfogadta „A Vajdasági Szakszervezeti Szövetség szervezeteiben való tájékoztatás egységes rendszere megvalósításának alapelemei” című anyagot, amelyben többek között ez áll: „A Szakszervezeti Szövetség tagságát, illetve a munkásokat olyan nyelveken kell tájékoztatni, amelyek egyenrangú használatát Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány alkotmányával összhangban a községek státútuma és a társultmunka-szervezetek alapszabálya előírányoz.”

A társadalmi-politikai szervezetek már korábban is fokozott ténykedést fejtettek ki a munkások tájékoztatásának fejlesztéséért. A Vajdasági Szakszervezeti Szövetség Tájékoztatási Bizottsága 1975 első felében elemezte az akkori helyzetet, utána pedig két regionális tanácskozást szervezett (Újvidéken és Zrenjaninban), amelyekben a munkások tájékoztatásáról és a munka javítását célzó intézkedések foganatosításáról volt szó. Ezek után következett a bizottságnak és a Vajdasági Újságírók Szövetsége Társultmunka-szervezetek Újságírói Alosztályának együttes kezdeményezése, hogy a tartomány kössön olyan társadalmi megállapodást, amely hozzájárulna a tevékenység fejlesztéséhez. Az 1976. és 1978. év folyamán a vajdasági társultmunka-szervezetben alkalmazott tájékoztatási dolgozók részt vettek a Vajdasági Szakszervezeti Szövetség Oktatás-, Tudomány- és Tájékoztatási Bizottsága által szervezett tanácskozásokon. 1977 októberében, a vajdasági üzemi sajtó 20. évfordulóján a Vajdasági

Társultmunka-szervezetek Lapjai Újságíróinak Szakosztálya tanácskozást szervezett a társultmunka-szervezetek tájékoztatási problémáiról. Valamennyi ilyen összejövetelen elemezték a munkások tájékoztatásának általános helyzetét, s ebben az egyenrangú nyelvhasználatnak is megfelelő figyelmet szenteltek.

A VKSZ Tartományi Bizottsága Elnökségének Végrehajtó Bizottsága A társult munkáról szóló törvény érvényesítésére irányuló intézkedések és akciók keretében 1977 első felében a Tájékoztatási-Propagandatevékenység-ügyi Bizottság útján megindította a munkásoknak a tartományban működő, több mint 300 társultmunka-alapszervezetbe 70 000 munkást foglalkoztató, tíz összetett társultmunka-szervezetben való tájékoztatásával kapcsolatos helyzet és problémák elemzését. A VKSZ Tartományi Bizottsága Elnökségének Végrehajtó Bizottsága jóváhagyta ezt az elemzést, majd meghatározta a kommunisták ebből eredő, soron levő feladatait.

A VSZSZ Tanácsának Tájékoztatásügyi Bizottsága a szóban forgó elemzés kiegészítéseként mintegy húsz olyan munkaszervezetben indított hasonló akciót, amelyek nem tartoznak az összetett társultmunka-szervezetek kötelékébe. Ezen akció eredményének összegezése folyamatban van.

A társultmunka-szervezetek tájékoztatásának fejlesztéséhez a Vajdasági Gazdasági Kamara is hozzájárult; az Informatikai és Tájékoztatásügyi Titkársága útján, a regionális gazdasági kamarákkal együttműködve, 1978 közepén hat körzeti tanácskozást szervezett, amelyeken számos társultmunka-szervezet képviselőinek részvételével ezekről a kérdésekről is szó esett.

A társadalmi-politikai szervezeteknek és más társadalmi tényezőknek a dolgozók tájékoztatásával kapcsolatos tevékenysége, ideértve az egyenrangú nyelvhasználat szorgalmazását is, igen élénk volt. Nyílt kérdés azonban, hogy mindezek a törekvések milyen konkrét eredménnyel jártak.

A helyzet teljes felmérése mindmáig hiányos, mivel valamennyi eddigi elemzés csak részleges volt és viszonylag kis számú ankétalanyra szorított. Az elemzési mércék úgyszintén különbözőek voltak. Az átfogó elemzést az is nehezíti, hogy tartományunk 44 községében (a Társadalmi Könyvviteli Szolgálat adatai szerint) ma számos (5814) társultmunka-alapszervezet és munkaszervezet működik. Vajdaság SZAT Alkotmánya 276. szakaszának 2. bekezdéséből kiindulva minden község szabályozta a nemzetek és a nemzetiségek nyelvének és írásának — a szerbhorvát, illetve a horvátszerb, a magyar, a szlovák, a román és a ruszin — (amelyeknek egyenrangú használatát VSZAT alkotmánya szabályozza), valamint a macedón és a cseh (egy-egy községben) nyelv és írás egyenrangú használatát; 21 községben két nyelv, 12 községben három nyelv, 7 községben pedig négy nyelv használatát, míg négy községben csak a szerbhorvát nyelv használatos. A társultmunka-szervezetek kötelesek alapsza-

bályukba foglalni az egyenrangú nyelvhasználat községi mércéit. Átfogó áttekintést azonban még egyetlen intézmény sem készített erről a kérdésről. A legutóbbi elemzés, amelyet VSZAT Képviselőháza Alkotmányügyi Bizottságának munkaprogramja szerint a Tartományi Közigazgatási Intézetben fejeznek be, 13 községből mintegy 86 000 alkalmazottat foglalkoztató 200 társultmunka-szervezetet ölel fel. A munkások nemzeti és nemzetiségi nyelven való tájékoztatási fokáról tehát csak viszonylagos értékelés mondható; általános következtetés nem vonható le.

Az elemzés másik gyenge pontja, hogy nem terjed ki az üzemi tájékoztatás valamennyi formájára, hanem jobbra csak az üzemi lapokat veszi alapul. Itt tehát meg kell jegyezni, hogy a) a nemzetek és nemzetiségek nyelvének és írásának más formákban való használata a lapokban való nyelvhasználatnál valamivel szélesebb körű vagy b) a nyelvhasználat szűkebb körű. Az első feltételezés jó oldala, hogy a tájékoztatás egyszerűbb formában, különösen a szóbeliben, könnyebben érvényesíthető a többnyelvűség. A másik feltételezés viszont azzal indokolható, hogy a társultmunka-szervezetek lapját és általában az összetettebb formájú tájékoztatást rendszerint a magasabb képesítésűek készítik, bár ez nem jelenti azt, hogy ők a többnyelvű munkára is képesítést nyertek. Valószínű tehát, hogy az egyszerűbb tájékoztatási formák sokkal jobban elterjedtek, mint a bonyolultabbak és nehezebbek.

A nemzetek és nemzetiségek nyelvének az üzemi lapokban való használatát az utóbbi négy évben készült elemzés alapján kísérjük figyelemmel. Felhívjuk azonban a figyelmet arra, hogy ezek is különböző kritériumok szerint készültek, tehát a belőlük levonható következtetések is csak viszonylagosak.

A Vajdasági Szakszervezeti Szövetség Tanácsának 1975. évi adatai⁴ szerint Vajdaságban akkor 172 társultmunka-szervezeti lap jelent meg. Valamennyi lapban volt szerbhorvát nyelvű szöveg, emellett — 11 lap — azonos magyar nyelvű szöveget is tartalmazott, míg 26 lap bizonyos szövegeket magyar nyelven is nyomtatott. Egy lap szlovák szöveget is tartalmazott, román és ruszin nyelven viszont egy lap sem írt.

A VKSZ Tartományi Bizottsága Elnöksége Végrehajtó Bizottságának Tájékoztatási-Propagandatevékenység-ügyi Bizottsága által tíz összetett társultmunka-szervezetben készített helyzetfelmérés szerint⁵ az 1977. év első felében e szervezetek keretében havonta egyszer vagy kétszer 31 lap jelent meg, ebből 10 az összetett szervezetek, 21 pedig a munkaszervezetek szintjén, havonta átlag összesen 103 000 példányszámban. Ugyanígy, összesen 25 közlőny jelent meg, átlag 21 000 példányszámban, 23 belső rádióállomás működött, és több mint 400 hirdetőtáblán tájékoztatták a dolgozókat. Az összetett társultmunka-szervezetek tíz lapja közül kettő magyar nyelven is megjelent (a Vojvodina Társult Szállítóvállalat és a Sombor MK). Ezen elemzés adatai szerint az említett tíz összetett társultmunka-szervezetben megjelenő lapok összes példányszámából 77,5% szerbhorvát nyelven, 3,9% magyar nyelven jelenik meg,

18,6% vegyes — két vagy több nyelvű — melléklettel. Ezekben a szerbhorvát és magyar nyelv van túlsúlyban, a szlovák, a román és a ruszin nyelv pedig csak igen ritkán használatos.

1978-ban Vajdaságban összesen 198 üzemi lap és közlöny jelent meg.⁶ Ebből kizárólag szerbhorvát nyelven 158, szerbhorvát és magyar nyelven 36, szerbhorvát és szlovák nyelven 1, kizárólag magyarul 2, az öt egyenrangú nyelven pedig egy ilyen lap (Újvidéki Rádió és Televízió) jelenik meg.

Az Újvidéki Tartományi Közigazgatási intézet által ugyanebben az évben szervezett körkérdés szerint a 200 említett társultmunka-szervezetben 119 közlöny jelenik meg, ebből 43 a nemzetiségek nyelvén.

A társultmunka-szervezetek nemzetek és nemzetiségek nyelvén megjelenő közlönyeinek jelenlegi helyzetére az is hatással van, hogy egyesek időközben megszűntek.⁷

A nemzetek és nemzetiségek nyelvének az üzemi lapokban való egyenrangú használata tehát alig javult az utóbbi négy év folyamán. Ez a némi javulás is inkább a használt nyelvek számára, mintsem használatuk gyakoriságára vonatkozik.

A nemzetek és nemzetiségek nyelvén való tájékoztatást leginkább az élelmiszergazdaságban, kifejezetten pedig a társult mezőgazdasági termelők és társastermelők viszonylatában hanyagolják el.⁸ Kevés az olyan kivétel, mint pl. a Zombori Mezőgazdasági Kombinát lapja, amely több mint 1500 társult mezőgazdasági termelőt tájékoztat szerbhorvát és magyar nyelven vagy a szabadkai Agrokombinat és az ómoravicai MIK-ben, ahol a társult termelőket ugyancsak két nyelven tájékoztatják. Hasonló a helyzet az építőiparban is, ahol igen nagy a nemzetiségi munkások százalékaránya, viszont képesítési és szakképesítési összetételük alacsony fokú.⁹

A mezőgazdasági és az építőipari munkásoknak, tekintettel a többség hiányos iskolai végzettségére, fokozottabb szükségük van az anyanyelvű tájékoztatásra, viszont az egyenrangú nyelvhasználat terén éppen ezekben az ágakban legnagyobb a lemaradás.

Ennek több oka is van. Leggyakrabban a többnyelvű tájékoztatás előkészítéséhez szükséges szakembereket hiányolják, majd arra hivatkoznak, hogy a több nyelven való tájékoztatás jelentős pénzeszközöket igényel, holott a munkások, különösen a nemzetiségiek, nem is nélkülözik, mert úgymond, valamennyien tudnak szerbhorvátul.

A felsoroltak közül azonban esetleg a káderek problémáját, továbbá a nemzetek és nemzetiségek nyelvén végzendő munkára való felkészültségüket kell kivizsgálni. Ugyanis még ez a probléma sem tekinthető teljes egészében objektívnak. Bármennyire pontos is az az állítás, hogy nincs elég ilyen káder, tény az, hogy ezzel a körülménnyel igen sokszor visszaélnek, s időközben nem tesznek megfelelő lépéseket annak érdekében, hogy kádereket biztosítsanak, illetve, hogy tervszerű intézkedésekkel kádereket képezzenek ki. Ez a magyarázat tehát ilyen értelemben elveszíti

objektív jellegét. Néhány éve már, hogy Vajdaságban mind középiskolai, mind pedig egyetemi szinten a hivatásirányú oktatás olyan formáit alakították ki, amelyek útján lehetőség nyílt a munkát több nyelven végző káderek előkészítésére (fordítói szakirány, a Bölcsészeti Kar ún. tanszékközi ágazata), s ennek mindmáig szinte semmilyen eredménye sincsen.

Ugyanitt kell megemlíteni a társadalmi-politikai és közgazdasági fogalmak ötnyelvű terminológiai szótárának mielőbbi befejezését is. Ebbe a munkába tartományunk több tudományos és szakintézményét is bevontuk. A terminológiai kérdések megoldása, továbbá a társadalmi-politikai, öngazgatási és közgazdasági területre vonatkozó szakkifejezések egységesítése előmozdítja és megkönnyíti majd a tájékoztatásban dolgozók munkáját.

Itt nem térünk ki részletesebben azokra az átlátszó érvekre, amelyekkel az egyenrangú nyelvhasználat elhanyagolását igyekeznek igazolni, s amelyek a pénzügyi problémákat vagy a nemzetiségi dolgozóknak a saját nyelvükön való tájékoztatásra való felkészületenségét hozzák fel, mert ezeket az álláspontokat már politikailag korábban is elmarasztaltuk. Szemmel láthatóan szubjektív hiányosságokat leplező kifogásokról, sőt az öngazgatás fejlődésével szembehelyezkedő ellenállásról van szó.

Érdemes azonban kitérnünk azokra az „érvekre”, amelyek a nemzetiségi dolgozóknak arra a (különbféle körkérdések és hasonló formák útján kifejezett) kívánságára hivatkoznak, hogy ne a saját nyelvükön tájékoztassák őket. Ilyen esetekben rendszerint a szervezett szocialista erőeknek a munkaszervezetekben kifejtett ténykedését érheti bírálólat. Ott, ahol az anyanyelv egyenrangúságának és használatának jelentőségét megmagyarázzák, aligha fordul elő, hogy a munkások nem igénylik a saját nyelvükön való tájékoztatást. Azokban a környezetekben viszont, amelyekben mégis dilemma merül fel, jobb úgy dönteni, hogy a tájékoztatás a foglalkoztatottak nemzetiségi összetétele szerint a munkások nyelvén történjen, mintsem állandó körkérdéseket végezni. A munkások idővel megszokják az ilyen tájékoztatást és szükségletükké válik. Az alkotmányrendelkezések és a Kommunista Szövetség, sőt más társadalmi-politikai szervezetek álláspontja szellemében is ez az egyetlen helyes és elv-szerű megoldás. Ezzel kapcsolatban a zrenjanini munkásaktíva tagjainak a nemzetiségi viszonyok fejlődésével kapcsolatos „kerekasztal-beszélgetése” kiváló útmutatóul szolgál.¹⁰

Az elmondottakat összegezve leszögezhetjük, hogy a Vajdaságban élő nemzetek és nemzetiségek nyelvén való tájékoztatás elért szintjével nem lehetünk elégedettek. A nemzetek és nemzetiségek nyelvének használata még megközelítőleg sincs arányban a társultmunka-szervezetekben foglalkoztatottak nemzetiségi összetételével. A munkások tájékoztatása nincs összhangban az öngazgatási fejlődés szükségleteivel, holott az öngazgatásból ered és annak előfeltétele. Mint már említettük, a legtöbb probléma a szakemberhiányból, a tájékoztatásban alkalmazottak képzetlenségéből, valamint a hiányos terminológiából adódik. Az anyagi gondokat

ügyszintén szem előtt kell tartani, ezek azonban nem válhatnak az alkotmányos normák és a politikai álláspontok megvalósításának akadályává.

A továbbhaladás érdekében feltétlenül szükséges a jogi és az öngazgatási szabályozás kiegészítése, valamint a szervezett szocialista tényezők: a társult munkások, az öngazgatási szervek, az üzemi társadalmi-politikai szervezetek, a Kommunista Szövetség, a szakszervezet, a Szocialista Ifjúsági Szövetség állandó és konkrét tevékenysége, továbbá a községek és a szélesebb társadalmi-politikai közösségek, valamint a tudományos és szakintézetek segítsége.

Végezetül megjegyezzük, hogy felszólalásunkban a nemzetek és nemzetiségek nyelvén való tájékoztatásnak csak a legfőbb problémáit érintettük. Egy átfogó és mélyreható elemzés sokkal szélesebb körű és tüzetesebb kutatás igényelne, amit a jövőben meg is kell tenni.

Újvidék, 1978 novemberében

Jegyzetek

- ¹ A társult munkáról szóló törvény a munkások tájékoztatásának öt szakaszt (546—550.) szentel a negyedik rész III. fejezetében összefoglalva, de más szakaszokban is találunk erre a kérdésre vonatkozó rendelkezéseket. A Vajdaság SZAT-ban meghozott Munkaviszonyról szóló törvény néhány szakasza ugyancsak foglalkozik ezzel a kérdéssel. Most a tartomány szervei olyan külön törvény esetleges meghozatalának szükségességét elemzik, amely részletesen szabályozná ezt a területet (egyes köztársaságokban ez a kezdeményezés már konkrét formát kapott). Ez egyik oka annak, hogy nem valósult meg a Vajdasági Szakszervezeti Szövetség Tanácsa Tájékoztatási Bizottságának azon korábbi kezdeményezése, hogy a tartományban kössenek társadalmi megállapodást, amellyel hozzájárulnának a társultmunka-szervezetek dolgozói tájékoztatásának kiegyenlítettebb szabályozásához és érvényesítéséhez.
- ² A Vajdasági Kommunista Szövetség harca a JKSZ-nek a nemzetek és nemzetiségek egyenjogságára vonatkozó politika megvalósításáért; a VKSZ Tartományi Bizottsága 1977 júniusában megtartott, 13. ülésén napirenden szereplő anyag 139—140. oldala.
- ³ A Vajdasági Szakszervezeti Szövetség Tanácsa 1978. november 8-án megtartott ülésén elfogadott 1887. leltári számú, 1978. október 31-i anyag.
- ⁴ Kétnyelvű lapok a társultmunka-szervezetekben levő nemzetiségek nyelvén, a VSZSZ Tanácsának tájékoztatás-, külföldi foglalkoztatás- és nemzetközikapcsolat-ügyi bizottsága, irattári sz.: 795/1975. május 26.
- ⁵ Tájékoztató az összetett társultmunka-szervezetekben a gyakorlat bíráló elemzésére és A társult munkáról szóló törvénynek, a dolgozók tájékoztatásával kapcsolatos végrehajtására irányuló tevékenységről, VKSZ TBE VB — Tájékoztatás-Propagandatevékenység-ügyi Bizottság, irattári szám: 20-610/1/1977. július 4. (4. oldal).

- ⁶ A Tartományi Tájékoztatási Titkárságnak az előírt bejelentők alapján ki-mutatott adatai szerint. Minthogy azonban ezek az alapítók különféle okokból (felelőtlenség, tájékozatlanság stb.) nem tesznek eleget e kö-relezettségüknek, feltételezhető, hogy jóval több, mintegy 240—250 lap és közlöny jelenik meg.
- ⁷ A gazdálkodási és öngazgatási problémák, illetve a szóban forgó viszonyok-ban keletkező zavarok néha egyes tájékoztatási formák megszünte-téséhez vezetnek. Így például a zrenjanini Zangrapban egészen egy évvel ezelőttig havonta megjelent egy szerbhorvát és magyar nyelvű lap, de a társulmunka-szervezetben felmerült problémák miatt meg-szüntették (lásd: Savremenost folyóirat, 6/1978. szám, 21. oldal).
- ⁸ Az 5. lábjegyzetben említett elemzés adatai szerint.
- ⁹ Lásd: A zrenjanini munkásaktívával folytatott beszélgetés A nemzetek kö-zötti viszonyok korszerű értelme nálunk, Savremenost folyóirat, 6/1978. szám, Újvidék, 9—30. oldal.
- ¹⁰ A 7. pontban feltüntetett forrásmunka.